

VÁPENCE
V ÚDOLÍ HORNÁDU
NATURA 2000

NATURA 2000 je názov sústavy chránených území členských krajín Európskej únie. Hlavným cieľom jej vytvorenia je zachovanie európskeho prírodného bohatstva – najvzácnejších a najohrozenejších biotopov¹ a druhov na území štátov EÚ. Sústavu NATURA 2000 tvoria **chránené vtáčie územia** vyhlásené s cieľom ochrany vtáctva a **územia európskeho významu** s cieľom ochrany ostatných vzácnych a ohrozených rastlinných a živočíšnych druhov a ich biotopov. O zaradení územia do sústavy NATURA 2000 rozhoduje Európska komisia, ktorá územia vyberá z predložených návrhov jednotlivých členských krajín.

ÚZEMIE EURÓPSKEHO VÝZNAMU VÁPENCE V ÚDOLÍ HORNÁDU

Siklavá skala pri Matejovciach nad Hornádom

Identifikačný kód: SKUEV0286

Rozloha: 27,33 ha

Nadmorská výška: 403 – 505 m n. m.

Kraj: Košický

Okres: Spišská Nová Ves

Katastrálne územie: Chrasť nad Hornádom, Jamník, Vítkovce, Markušovce, Odorín

¹ prírodný životný priestor charakterizovaný určitými vonkajšími podmienkami a súborom v ňom žijúcich organizmov (rastlín a živočíchov)

Porasty reliktných borovicových lesov na neprístupných vápencových bralách

PRÍRODNÉ POMERY

Územie európskeho významu Vápence v údolí Hornádu zahŕňa 6 samostatných lokalít strmých strání, brál a skalných stien zvažujúcich sa k rieke Hornád v úseku medzi Markušovcami a Olcnavou na Spiši. Tento malebný kút Hornádskej kotliny sa veľkosťou síce nemôže rovnať mohutnému kaňonu Hornádu v Slovenskom raji, avšak prírodoochrannou hodnotou a zvláštnosťami reliéfu za ním nijako nezaostáva.

Bezosporu turisticky najatraktívnejším objektom je Markušovský skalný hrieb. Tento najväčší hribovité 8 m vysoký skalný útvar na Slovensku tvorí noha zo zlepcov, ktoré sú menej odolné voči zvetrávaniu a klobúk s priemerom 3 m z odolnejšieho pieskovca.

Napriek malej rozlohe, zložitosti geologických podmienok podnietila veľkú rôznorodosť biotopov, flóry a fauny územia. Vo fragmentoch sa zachovali v úžľabinách pôvodné sutinové lipovo-javorové lesy s typickou mesačnicou trvácou (*Lunaria rediviva*) a na hranách brál reliktné borovicové lesy s charakteristickým poniklecom slovenským (*Pulsatilla slavica*). Strmé južne orientované

*Mesačnica trváca
(Lunaria rediviva)*

Hora pri Olcnave

Kortúza Matthiolova
(*Cortusa matthioli*)

Pečeňovník trojlaločný
(*Hepatica nobilis*)

Nevädza Triumfettova
(*Centaurea triumfettii*)

Čerešňa krovitá
(*Cerasus fruticosa*)

Horčičník Wittmannov
(*Erysimum wittmannii*)

skalnaté svahy hostia vzácnu teplomilnú vegetáciu s hojným európsky významným druhom kosatcom bezlistým uhorským (*Iris aphylla* subsp. *hungarica*). Oproti tomu na severne orientovaných, chladných svahoch rastie horská vegetácia, ktorú reprezentuje kortúza Matthiolova (*Cortusa matthioli*).

Zo živočíchov je zaujímavý výskyt slizniaka karpatského (*Bielzia caeruleans*), užovky hladkej (*Coronella austriaca*), vretenice obyčajnej (*Vipera berus*), orla kriklavého (*Aquila pomarina*), či jastraba krahulca (*Accipiter nisus*).

Jamníček

NEGATÍVNE VPLYVY

Najvýznamnejšie negatívne vplyvy sú spojené s lesným prostredím. Na jednej strane je vážnym negatívnym zásahom nelegálna ťažba dreva v lesných porastoch, ktoré sa nachádzajú najmä v blízkosti rímskych osád, na druhej strane sú umelo založené lesné porasty, vysadené z nepôvodných druhov drevín, najväčším ohrozením nelesných travinno-bylinných a skalných biotopov.

Užovka hladká
(*Coronella austriaca*)

Slizniak karpatský
(*Bielzia caeruleans*)

Vretenica severná
(*Vipera berus*)

Domaňovce

Hincovce

LEGENDA:

 SKUEV0286 Vápence v údolí Hornádu

Danišovce

Spišský Hrušov

Lodina

Hrušov

Peklisko

Odorica

Jamník

Odorín

Jamniček

Chrast nad Hornádom

Vítkovce

Markušovce

Matejovce

Zlatník

Kamenný potok

Markušovská transgresia

OCHRANA ÚZEMIA

Vzhľadom na výnimočný reliéf sa územie teší dlhodobému záujmu ochrany prírody. Okolie známeho Markušovského skalného hriaba bolo už v roku 1976 vyhlásené za chránený prírodný útvar. Jeho širšie okolie bolo pod názvom Markušovské steny vyhlásené za chránené v roku 1986, v roku 1996 bolo prekategORIZOVANÉ za národnú prírodnú pamiatku. V roku 1986 bola vyhlásená za chránený prírodný útvar aj ďalšia časť skalných stien pri Markušovciach pod názvom Markušovská transgresia paleogénu (v súčasnosti prírodná pamiatka), popri hlavnom geologickom motíve ochrany boli dôležitými aj hodnoty živej prírody.

Každé územie európskeho významu sa po schválení Národného zoznamu navrhovaných ÚEV vládou SR (17.3.2004) považuje za chránené územie. Je to štádium tzv. **predbežnej ochrany**, ktorej cieľom je zabezpečiť, aby sa stav európsky významných druhov a biotopov v území nezhoršoval. Toto obdobie môže trvať až 9 rokov, pričom počas prvých 3 rokov je národný zoznam posudzovaný v Európskej komisii a dochádza k definitívnemu výberu územia do sústavy NATURA 2000 a do maximálne ďalších 6 rokov dôjde k vyhláseniu územia. Predbežná ochrana je realizovaná prostredníctvom stupňov ochrany uvedených v národnom zozname. Podrobný zoznam parciel so zaradením k príslušnému stupňu ochrany pre ÚEV Vápence v údolí Hornádu, ako aj všetky ďalšie informácie o sústave NATURA 2000 na Slovensku nájdete na www.sopsr.sk/natura.

Stupne ochrany. Podľa zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny je územná ochrana na Slovensku diferencovaná podľa stupňov ochrany. Najmenšie obmedzenia v prospech ochrany prírody predstavuje 1. stupeň (platí na celom území SR), najprísnejší je 5. stupeň (o. i. zahŕňa zákaz pohybu mimo vyznačených turistických chodníkov, zberu plodov a rušenia pokoja v záujme prítomných živočíchov a samozrejme vylučuje hospodársku činnosť). V prípade zónovania územia, jednotlivým zónam zodpovedajú príslušné stupne ochrany (zóna A = 5. stupeň, zóna B = 4. stupeň, zóna C = 3. stupeň, zóna D = 2. stupeň. 1. stupeň nemá pridelenú zónu).

Hlavným nástrojom na zabezpečenie optimálneho využívania územia v budúcnosti má byť rozdelenie územia na plochy s piatym a štvrtým stupňom ochrany:

5. stupeň ochrany

Navrhované sú malé časti územia s pôvodnými ekosystémami, ponechané na prirodzený vývoj (územia bez zásahu), napríklad skalné bralá na lokalite Hora alebo zachované sutinové lesy na Sikľavej skale.

Cieľ – ponechanie ekosystémov na samovoľný vývoj, vylúčenie všetkých ľudských zásahov a aktivít.

4. stupeň ochrany

Do tejto zóny sa navrhuje prevažná časť územia.

Cieľ – udržanie alebo dosiahnutie priaznivého stavu biotopov, udržanie a rozšírenie stanovišť vzácných a ohrozených druhov rastlín a živočíchov.

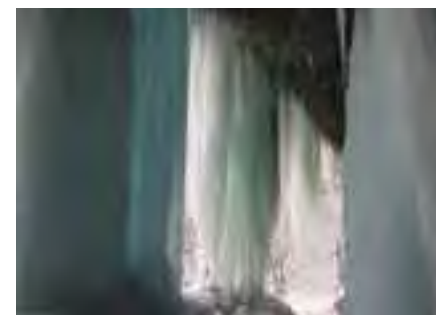
STAROSTLIVOSŤ O ÚZEMIE

Najzachovalejšie lesné porasty s pôvodným drevinovým zložením a nepatrne narušenou štruktúrou je vhodné ponechať bez zásahu.

V ostatných lesoch, ktoré patria do kategórie ochranných lesov, používať výlučne účelový hospodársky spôsob s cieľom podporovať premenu vysadených (resp. sukcesne vzniknutých) porastov ihličnanov na porasty pôvodných drevín – dubov, javorov, lipy a ďalších cenných listnáčov.

Na miestach, kde je cieľom obnovenie podmienok pre nelesné biotopy alebo sucho a teplomilné vzácne a ohrozené druhy rastlín a živočíchov, je vhodné vytvoriť plochy s minimálnym zastúpením lesných drevín (charakteru bezlesia).

Uplatneniu navrhovaných opatrení v programe starostlivosti bude predchádzať ich prerokovanie s vlastníkmi, užívateľmi územia a ďalšími zainteresovanými. Nezávisle na tomto procese s otázkami a návrhmi môžete už teraz kontaktovať pracovníkov ŠOP SR – Správy Národného parku Slovenský raj.

Ľadopád na Sikľavej skale

Detail paleogénneho zlepenca

ZOZNAM BIOTOPOV EURÓPSKEHO VÝZNAMU V ÚZEMÍ

Typ biotopu	Kód NATURA 2000 (* prioritné biotopy)
Prirodzené a poloprirodzené travinno-bylinné biotopy	
Pionierske porasty na plytkých karbonátových a bázických substrátoch zväzu <i>Alyso-Sedion albi</i>	6110*
Dealpínske travinnobylinné porasty	6190
Suchomilné travinnobylinné a krovínové porasty na vápnitom podloží (*dôležité stanovištia <i>Orchideaceae</i>)	6210*
Vlhkomilné vysokobylinné lemové spoločenstvá na poriečnych nivách od nížin do alpínskeho stupňa	6430
Rašeliniská	
Penovcové prameniská	7220*
Skalné biotopy a jaskyne	
Karbonátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou	8210
Nesprístupnené jaskynné útvary	8310
Lesné biotopy	
Lipovo-javorové sutinové lesy	9180*
Reliktné vápnomilné borovicové a smrekovcové lesy	91Q0

Markušovský skalný hrieb

ZOZNAM DRUHOV EURÓPSKEHO VÝZNAMU V ÚZEMÍ

Skupina Slovenský názov	Vedecký názov (* prioritné druhy)
Vyššie rastliny	
kosatec bezlistý uhorský	<i>Iris aphylla</i> ssp. <i>hungarica</i>
poniklec prostredný	* <i>Pulsatilla subslavica</i>
poniklec slovenský	* <i>Pulsatilla slavica</i>
Obojživelníky	
kunka žltobruchá	<i>Bombina variegata</i>

Kosatec bezlistý uhorský
(*Iris aphylla* ssp. *hungarica*)

Ľalia zlatohlavá (*Lilium martagon*)

Poniklec slovenský
(*Pulsatilla slavica*)

Kunka žltobruchá
(*Bombina variegata*)

KONTAKTNÉ ADRESY

ISBN 978-80-89035-88-5

Štátna ochrana prírody SR
Správa Národného parku Slovenský raj
Štefánikovo námestie 9
052 01 Spišská Nová Ves
tel.: 053/442 20 10
fax: 053/442 20 26
e-mail: slovraj@sopsr.sk

www.sopsr.sk/natura

Autori fotografií: © M. Barlog

Odborný text: Správa NP Slovenský raj

Tento informačný materiál vydala ŠOP SR v rámci projektu Optimalizácia komunikácie a informovania o chránených územiach zaradených do sústavy Natura 2000, ktorý je spolufinancovaný Európskou úniou.

Foto na obálke:

*predná strana – Markušovský skalný hrb, Poniklec slovenský (*Pulsatilla slavica*), jašterica bystrá (*Lacerta agilis*)*

zadná strana – jaskyňa v Siklavej skale

